

मन की बात

खंड ९

MANN KI BAAT

VOL.9

Authors

Sarda Mohan and Tanushree Banerji

Illustrations and Cover Art

Dilip Kadam

Assistant Artist

Ravindra Mokate

Production

Amar Chitra Katha

Colourists

Prakash Sivan and Prajeesh V. P.

Layout Artist

Akshay Khadilkar

Published by

Amar Chitra Katha Pvt. Ltd

MARATHI

ISBN – 978-93-6127-954-6

Amar Chitra Katha Pvt. Ltd, January 2024

© Ministry of Culture, Govt of India, January 2024

All rights reserved. This book is sold subject to the condition that the publication may not be reproduced, stored in a retrieval system (including but not limited to computers, disks, external drives, electronic or digital devices, e-readers, websites), or transmitted in any form or by any means (including but not limited to cyclostyling, photocopying, docutech or other reprographic reproductions, mechanical, recording, electronic, digital versions) without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

You can now get ACK stories as part of your classroom with **ACK Learn**,
a unique learning platform that brings these stories to your school with a range of workshops.
Find out more at www.acklearn.com or write to us at acklearn@ack-media.com.

माझ्या प्रिय मुलांनो,

जेव्हा मी तुमच्यासारख्या तरुणांना तुम्ही निवडलेल्या क्षेत्रात चमकताना पाहतो तेव्हा मला खूप आनंद होतो. ही शैक्षणिक किंवा व्यावसायिक निवड असणे आवश्यक नाही - तर आपण आपल्या आवडीचे अनुसरण करता आणि आपले कौशल्य सुधारण्यासाठी कठोर परिश्रम करता याने आपल्या देशाच्या भविष्याबद्दल मोठी आशा मिळते.

या खंडात तुम्हाला वेदांगी कुलकर्णी नामक तरुणी भेटणार आहे, जिने सायकलिंगचा इतका आनंद लुटला की ती जगभर सायकल चालवणारी सर्वात तरुण महिला ठरली!

नऊ वर्षांच्या कृष्णील अनिलला रुबिक्स क्यूबचं इतकं आकर्षण होतं, की त्याने त्याचं कलेत रूपांतर केलं. जिगर ठक्कर जन्मतः सेरेब्रल पाल्सीने ग्रस्त होता, पण पुढे तो पुरस्कार विजेता पॅरा जलतरणपटू बनला.

अपारंपरिक निवड करून आनंद पसरवणारे प्रौढही आहेत. मीरा शेणॉय यांनी आपले आयुष्य दिव्यांगांच्या सक्षमीकरणात व्यतीत केले आहे, तर श्रीधर वेंबू यांनी ग्रामीण भारतातील तरुणांना सक्षम करण्यासाठी निवडले आहे.

फक्त लक्षात ठेवा, आपल्या निवडी आपल्या जीवनात गुणवत्ता वाढवतात. आपल्या हृदयाचे ऐका आणि योग्य गोष्टी करा.

सामग्री ।

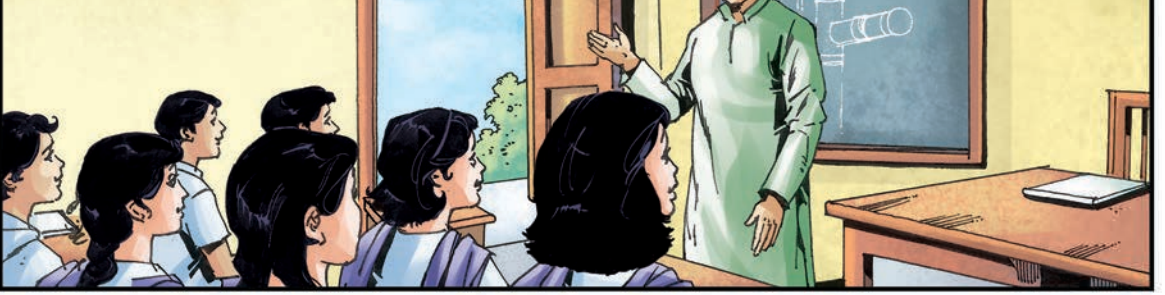
1	बदौत गाव	3
2	चंद्रकांत कुलकर्णी	5
3	चिन्मय आणि प्रज्ञा पाटणकर	7
4	हिरामण कोरवा	10
5	जिगर ठक्कर	13
6	कृष्णनील अनिल	16
7	मदुराई चिन्ना पिल्लई	18
8	मीरा शेनॉय	21
9	रिंगफामी यंग	24
10	श्रीधर वेंबू	27
11	वेदांगी कुलकर्णी	30

बदौत गाव

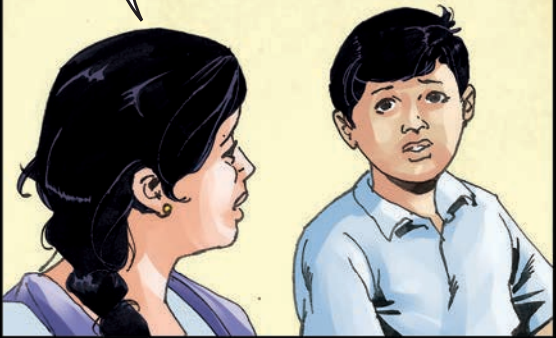
विज्ञानाचा तास होता आणि वर्ग सांडपाण्याच्या विल्हेवाटीबद्दल शिकत होता.

सांडपाण्याची योग्य विल्हेवाट न लावल्यास रोगराई पसरू शकते.

गेल्या महिन्यात आमच्या इमारतीजवळील सांडपाण्याचे पाईप फुटले. त्याने फारच घाण झाली होती!

त्या वासाला तुम्ही कसं सहन केलांत?

तर तास थांबवून मन की बात कथा ऐकायची कुणाला इच्छा आहे?

ये!

हो!

हरियाणातील पंचकुला जिल्ह्यातील बदौत गावात -

अरे! त्या ओसंडून वाहणाऱ्या गटारातून सांडपाण्याचा घाण वास येतोय.

माझी मुले आजारी पडतात. मला खात्री आहे की हे आजूबाजूच्या घाणेरड्या पाण्यामुळे होत आहे.

गेल्या काही काळापासून गावाला सांडपाण्याचा निचरा करण्याचा प्रश्न भडसावत होता.

इथून भाजी विकत घ्यावीशी वाटत नाही. हे सगळं किती घाणेरडं आहे!

पण अखळं गाव असंच आहे. आपण काय करू शकतो?

हा विषय ग्रामपंचायतीसाठी सर्वोच्च प्राधान्याचा होता*.

सरपंचजी, गावाभोवती एवढा आजार पसरत चालला आहे. सांडपाण्याची विल्हेवाट लावण्याची यंत्रणा आपल्याकडे असणे गरजेचे आहे.

मी सहमत आहे। निधीची वाट पाहू नका किंवा मदत पोहोचण्यासाठी. आपल्याला गोष्टी आपल्या हातात घ्याव्या लागतील.

अनेक बैठकांमध्ये हळूहळू तोडगा निघू लागला.

सर्व सांडपाणी पाईपचा वापर करून एकाच ठिकाणी गोळा केल्यास त्याची विल्हेवाट लावणे सोपे जाईल.

होय, आपण ते गावाबाहेर, घरापासून दूर गोळा करू शकतो.

हे पाणीही फिल्टर का करू नये? त्यानंतर आपण त्याचा वापर शेतीसाठी करू शकतो.

ही एक उत्कृष्ट कल्पना आहे!

ग्रामपंचायतीने ग्रामस्थांच्या सहकार्याने योजना राबविण्याचे काम सुरू केले.

लवकर-

बघा गाव पुन्हा किती स्वच्छ दिसतंय!

होय, पंचायतीने ही समस्या कशी सोडवली आणि सर्वजण ज्यापद्धतीने एकत्र आले याचा मला अभिमान आहे!

मन की बात या रेडिओ कार्यक्रमात पंतप्रधान मोदींनी बदाऊच्या जनतेचे कौतुक केले.

*ग्राम परिषद

चंद्रकांत कुलकर्णी

महोदय, सेवाभावी संस्थांना निधी कसा मिळतो?

यातील बहुतांश संस्था सामाजिक कार्यासाठी काम करतात, त्यामुळे त्यांना अनुदान किंवा देणग्यांद्वारे पैसे मिळतात. तुम्ही सर्व जण धर्मादाय संस्थांना पैसे दान करता का?

सर, माझे वडील त्यांच्या पगारातील काही भाग जकात* म्हणून दान करतात.

माझे आई-वडील जवळच असलेल्या वृद्धाश्रमाला देणगी देतात.

खूप छान। जर आपल्याकडे स्वतः लोकांना मदत करण्यासाठी वेळ किंवा उर्जा नसेल तर आपण लोकांना मदत करू शकतो अशा अनेक मार्गांपैकी हा एक मार्ग आहे.

आजची कहाणी पुण्यातील अशाच एका व्यक्तीची आहे, जो आपल्या पेन्शनचा जवळपास एक तृतीयांश हिस्सा आपला देश स्वच्छ ठेवण्यासाठी दान करत आहे.

चंद्रकांत कुलकर्णी हे २०१५ मध्ये निवृत्त झालेले सरकारी अधिकारी होते.

ही बाग पूर्वी इतकी आल्हाददायक जागा असायची. बाहेरील कचऱ्याच्या ढिगाऱ्यामुळे हवेला दुर्गंधी येते.

मी याबद्दल काय करू शकतो? मी आता तितका तरुण आणि उत्साही राहिलेला नाही.

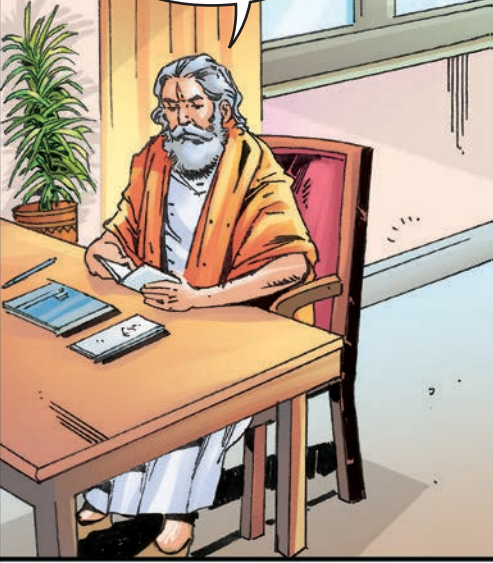
आजूबाजूच्या स्वच्छतेचा अभाव चंद्रकांतला सतावत होता पण त्याला असहाय वाटत होते.

*इस्लामच्या अनुयायांनी पाळलेल्या दानाचा एक प्रकार

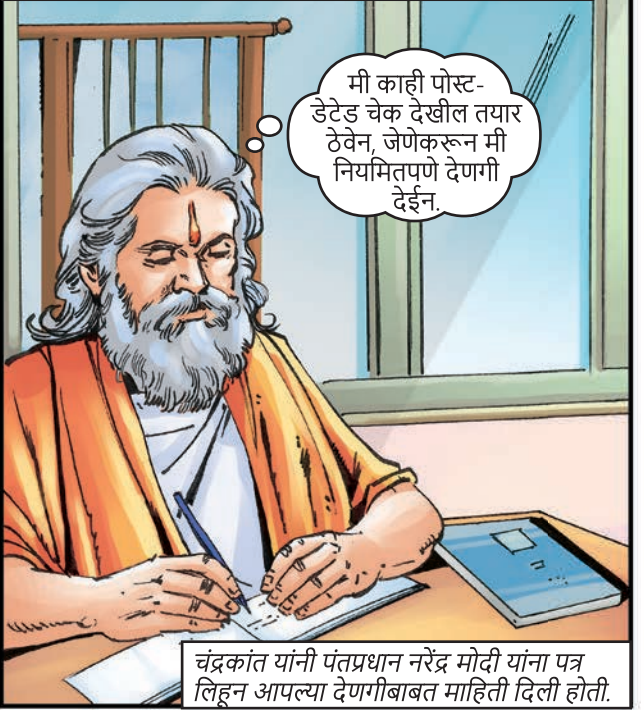
एक दिवस -

मला दरमहिन्याला एवढ्या पैशांची गरज नाही. त्यातला काही भाग मी एखाद्या चांगल्या कामासाठी दान करतो.

त्यांनी आपल्या पेन्शनचा काही भाग स्वच्छ भारत अभियान* या सरकारी राष्ट्रव्यापी स्वच्छता कार्यक्रमासाठी देण्यास सुरवात केली.

मी काही पोस्ट-डेटेड चेक देखील तयार ठेवेन, जेणेकरून मी नियमितपणे देणगी देईन.

चंद्रकांत यांनी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांना पत्र लिहून आपल्या देणगीबाबत माहिती दिली होती.

त्यांच्या या महान योगदानाबद्दल त्यांचे आभार मानण्यासाठी पंतप्रधान मोदींनी पुण्यात आल्यावर चंद्रकांत आणि त्यांच्या कुटुंबियांची भेट घेण्यास निमंत्रित केले.

महोदय, या अभियानाचे ५२ धनादेश येथे आहेत. माझ्या देशासाठी मी कमीत कमी हे करू शकतो.

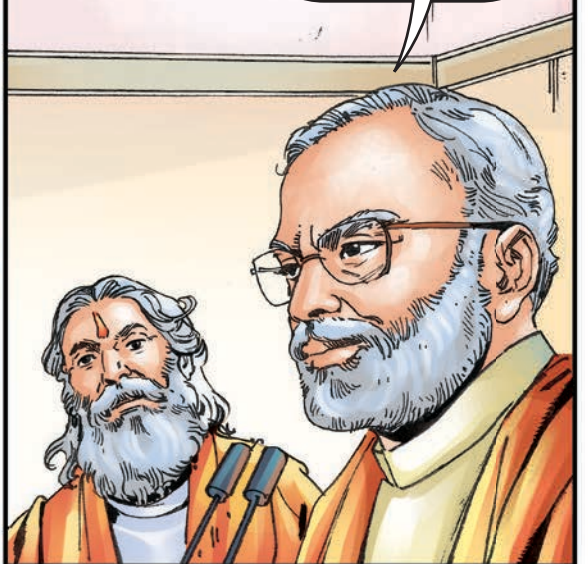
चंद्रकांतजी, तुम्ही खरे हिरो आहात.

त्यासाठी त्यांनी २ लाख ६० हजार रुपयांची देणगी दिली आहे.

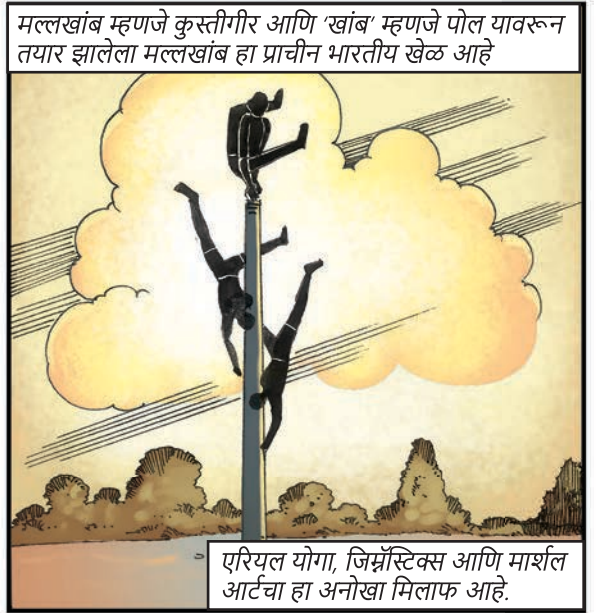
पंतप्रधानांच्या 'मन की बात' या रेडिओ कार्यक्रमातही चंद्रकांत यांच्या योगदानाचा उल्लेख करण्यात आला होता.

चंद्रकांत कुलकर्णी यांच्यापेक्षा चांगला प्रेरणास्त्रोत आमच्यासाठी कोणीच असू शकत नाही. अशी माणसे च आपली खरी ताकद आहेत.

चिन्मय आणि प्रज्ञा पाटणकर

चिन्मय आणि प्रज्ञा पाटणकर हे पुण्यातील तरुण दाम्पत्य मल्लखांब कलाकार होते

२००९ मध्ये जेव्हा ते न्यू जर्सी* येथे स्थायिक झाले, तेव्हा त्यांचा मल्लखांबशी काही काळ संपर्क तुटला, पण लवकरच ते बदलणार होते.

आता आपल्याकडे खांबासाठी जागा आहे आपल्या अंगणात आपण पुन्हा सराव करू शकू.

मी परत सराव सुरू करायला फारच उत्सुक आहे!

सुरवातीला सामायिक छंद असलेले मोजकेच मित्र होते. पण जसजशी ही बातमी पसरली...

खांबावर योग!

आई, मला ते कसं करायचं हे शिकायचंय!

... जिज्ञासू येऊ लागले

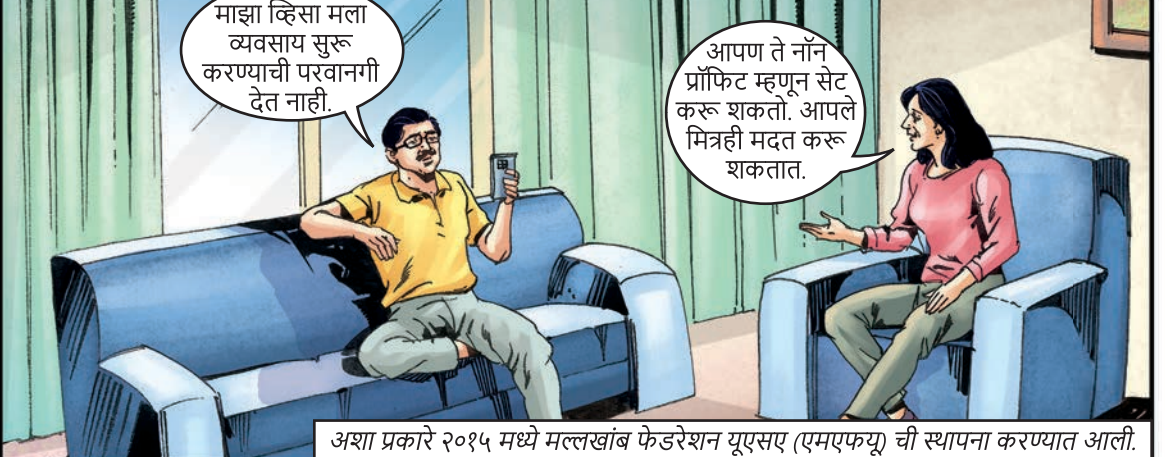
चिन्मय आणि प्रज्ञा यांनी त्यांना प्रशिक्षण घ्यायला सुरुवात केली.

मल्लखांबाचे तीन प्रकार आहेत. आज आपण रोप मल्लखांब शिकणार आहोत.

मी करत असताना बारकाईने पहा.

उपस्थिती वाढल्याने चिन्मयला अधिकृत प्रशिक्षण केंद्र सुरू करायचे होते. पण-

माझा व्हिसा मला व्यवसाय सुरू करण्याची परवानगी देत नाही.

आपण ते नॉन प्रॉफिट म्हणून सेट करू शकतो. आपले मित्रही मदत करू शकतात.

अशा प्रकारे २०१५ मध्ये मल्लखांब फेडरेशन यूएसए (एमएफयू) ची स्थापना करण्यात आली.

*अमेरिकेतील एक राज्य.

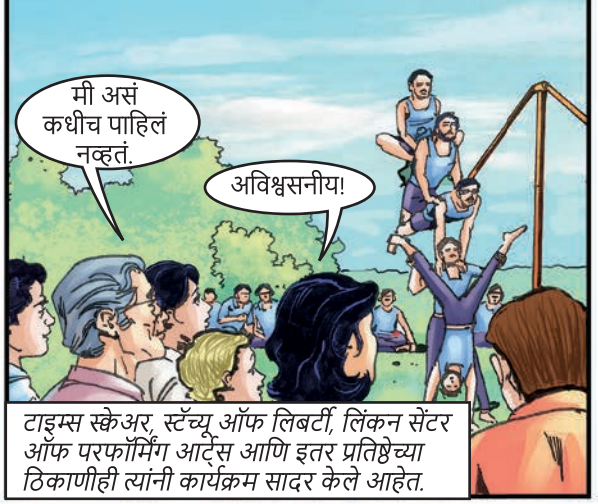
एमएफयूने जसजशी अधिक केंद्रे उघडण्यास सुरवात केली, तसतसा त्यांचा कार्यक्रम अधिक संरचित होत गेला

अध्यापन सोपे व्हावे यासाठी आम्ही अभ्यासक्रम तयार केला आहे.

तुम्ही सर्व प्रशिक्षणार्थींची पहिली बॅच आहात. आता तुम्ही इतरांना प्रशिक्षण द्यायला तयार आहात.

या प्रयत्नांना यश आले. २१ जून*, २०१७ रोजी एमएफयूने संयुक्त राष्ट्रसंघात मल्लखांब सादर केला.

मी असं कधीच पाहिलं नव्हतं.

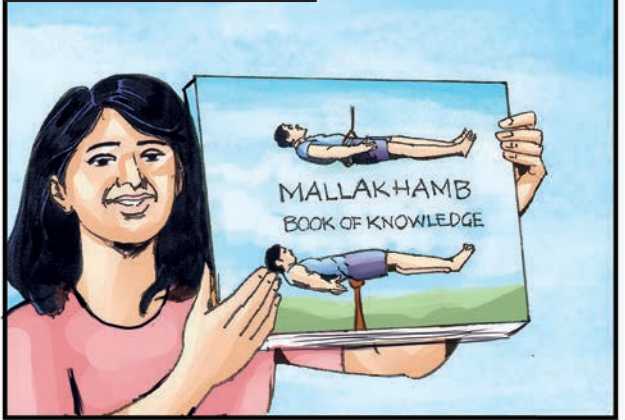
अविश्वसनीय!

टाइम्स स्केअर, स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी, लिंकन सेंटर ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स आणि इतर प्रतिष्ठेच्या ठिकाणीही त्यांनी कार्यक्रम सादर केले आहेत.

चिन्मयने २०१८ मध्ये पहिल्या जागतिक मल्लखांब चॅम्पियनशिपसाठी टीम यूएसएचे प्रशिक्षक पद भूषवले होते.

प्रज्ञाने त्यांचे सर्व वर्षांचे ज्ञान एका पुस्तकात संकलित केले आहे.

स्वयंसेवी संस्था असल्याने एमएफयूला यश मिळाले असले तरी त्याला आर्थिक संघर्ष करावा लागत आहे

आम्हाला अधिक खांब आणि समर्पित प्रशिक्षकाची आवश्यकता आहे.

आम्ही भारत सरकारला पत्र लिहिले आहे आम्हाला मल्लखांबाला प्रोत्साहन देण्यासाठी काही सबसिडी प्रदान करावी.

हिरामण कोरवा.

सर्व मुले त्यांच्या मन की बात कथेसाठी सज्ज झाली होती.

सर, आम्ही नुकतीच संस्कृतची परीक्षा पूर्ण केली आहे. आता मला बदल म्हणून एका चांगल्या कथेची गरज आहे.

ते खरं आहे! आजकाल कोणीही संस्कृत बोलत नाही. तरी आपण ते का शिकावे?

ते बोलणारे लोक आहेत. शिवाय नकळत आपण आपले प्राचीन ग्रंथ कसे वाचू शकू?

रामायण आणि महाभारतासारखे?

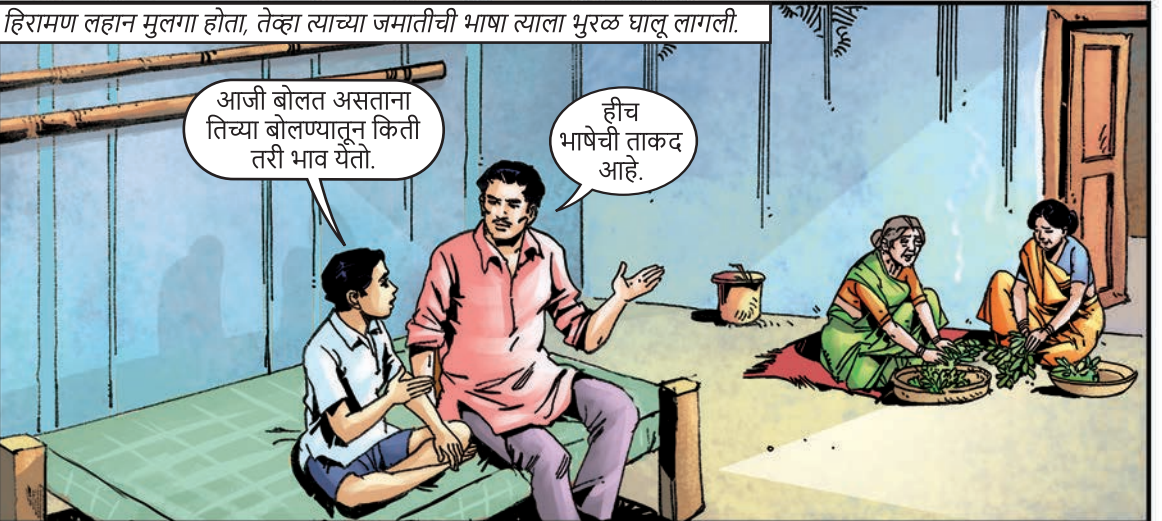
बरोबर। भारतात अशा अनेक भाषा आहेत, ज्या कोणीही वापरत नसल्यामुळे नामशेष होण्याचा धोका आहे. हा विचार झारखंडमधील सिंजूच्या गावच्या हिरामण कोरवा यांच्याही मनात आला.

हिरामण लहान मुलगा होता, तेव्हा त्याच्या जमातीची भाषा त्याला भुरळ घालू लागली.

आज बोलत असताना तिच्या बोलण्यातून किती तरी भाव येतो.

हीच भाषेची ताकद आहे.

गोविंद हायस्कूलच्या मुख्याध्यापकांनी हिरामण यांना पुढील शिक्षणासाठी प्रोत्साहन दिले. दरम्यान, कोरवा शब्द असलेल्या डायरीची संख्या वाढतच गेली.

ही माझी सहावी डायरी आहे.

हिरामण यांनी १२ वर्षे मातृभाषेतून शब्द गोळा केले...

... पण तो शब्दकोश म्हणून प्रकाशित करण्यासाठी निधी नव्हता. सहाय्यक शिक्षक म्हणून काम करत असले तरी त्यांना आर्थिक पाठबळ शोधावे लागले. अखेर-

आमच्या संघटनेने कोरवा शब्दकोशाला अर्थसाहाय्य करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

खूप खूप धन्यवाद सर.

झारखंडमधील पलामूची मल्ली आर्ट असोसिएशनच अखेर त्यांच्या मदतीला धावून आली.

५० पानांचा हा शब्दकोश त्याचाच परिणाम आहे. माझ्या जमातीतील असंख्य लोकांशी बोलत होतो. त्यात प्राणी, पक्षी, रंग, कपडे, घरगुती वस्तू आणि आपल्या दैनंदिन जीवनात वापरल्या जाणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीची नावे असतात.

एखाद्या समाजाची ओळख तेथील भाषा आणि संस्कृतीने होते. ते विसरून आपण आपली ओळखच विसरून जातो.

कोरवा भाषा शब्दकोश

जिगर ठक्कर

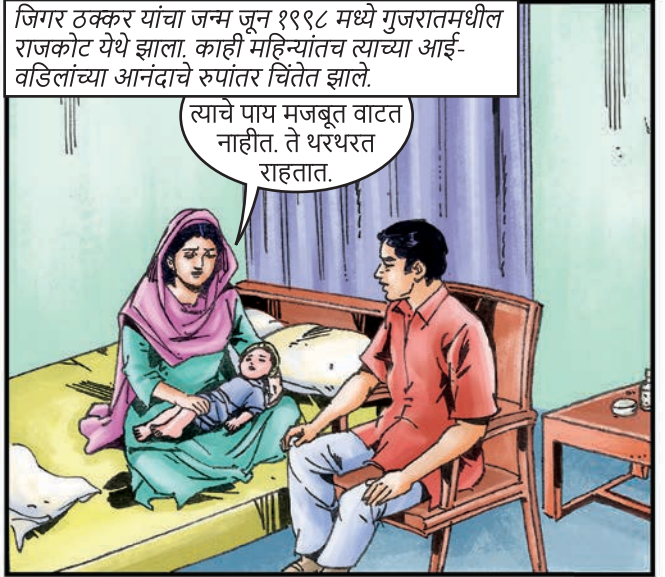

काय झालं
य चरण?

सर, मला स्थानिक
बास्केटबॉल संघासाठी प्रयत्न
करायचा होता. पण मी उंच नाही,
असे सांगून त्यांनी मला
नाकारले.

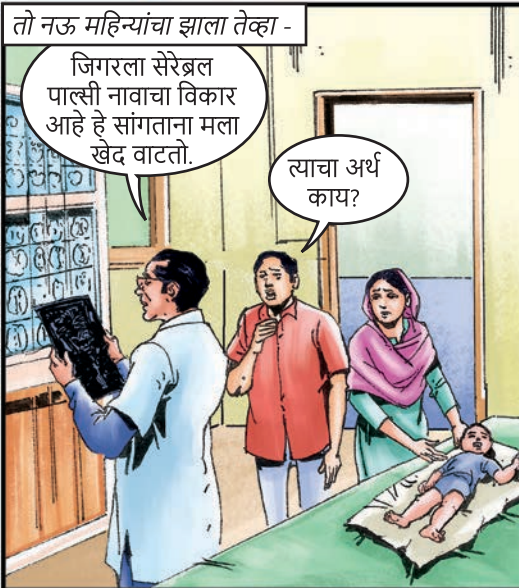

धैर्य गमावू नकोस,
चरण. त्यांना चुकीचे सिद्ध
करा. जिगर ठक्कर नावाच्या एका
तरुणाबद्दल सांगतो, जो अनेक
अडचणींवर मात करत पुरस्कार
विजेता जलतरणपटू
बनला.

जिगर ठक्कर यांचा जन्म जून १९९८ मध्ये गुजरातमधील
राजकोट येथे झाला. काही महिन्यांतच त्याच्या आई-
वडिलांच्या आनंदाचे रूपांतर चिंतेत झाले.

त्याचे पाय मजबूत वाटत
नाहीत. ते थरथरत
राहतात.

तो नऊ महिन्यांचा झाला तेव्हा -

जिगरला सेरेब्रल
पाल्सी नावाचा विकार
आहे हे सांगताना मला
खेद वाटतो.

त्याचा अर्थ
काय?

म्हणजे त्याचा मेंदू
आपल्या शरीरावर नीट
नियंत्रण ठेवू शकणार नाही. चालणे
आणि फिरणे ही त्याच्यासाठी एक
समस्या असेल. अगदी याचा त्याच्या
संतुलनावर परिणाम होईल.

त्यामुळे तो
कधीच स्वतंत्र होणार
नाही का?

तो होईल.
याची आम्ही
खात्री करू.

जिगरच्या आई-वडिलांनी धीर न गमावता त्याला
फिजिओथेरपिस्टकडे नेऊन व्यायाम करायला सुरुवात केली.

जिगर आठ वर्षांचा असताना -

तो खूप प्रेरित आहे परंतु जर आपल्याला त्याला आवडणारा एखादा खेळ सापडला तर मदत होईल. त्यामुळे त्याचे स्नायू बळकट होतील.

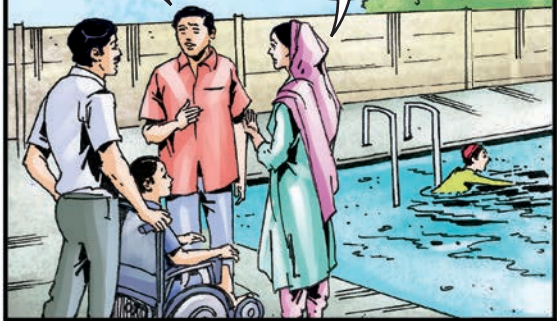

त्यांनी काही खेळ करून पाहिले पण काहीच निष्पन्न झाले नाही.

त्यानंतर फिजिओथेरपिस्टने पोहण्याचा सल्ला दिला.

नाही. आम्ही तलावात त्याचे रक्षण करू शकणार नाही. तो बुडू शकतो!

जर मी आधी पोहायला शिकले तर मी त्याच्यासोबत नेहमी पाण्यात राहू शकते.

जिगरची आई पोहायला शिकली आणि थोड्याच वेळात जिगरही पाण्यात उतरला!

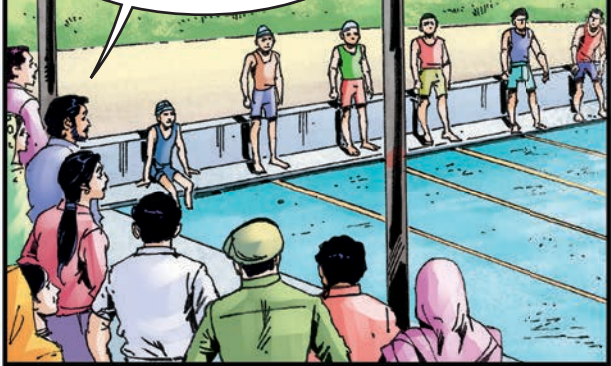
हे ही!

त्याला ते आवडतं!

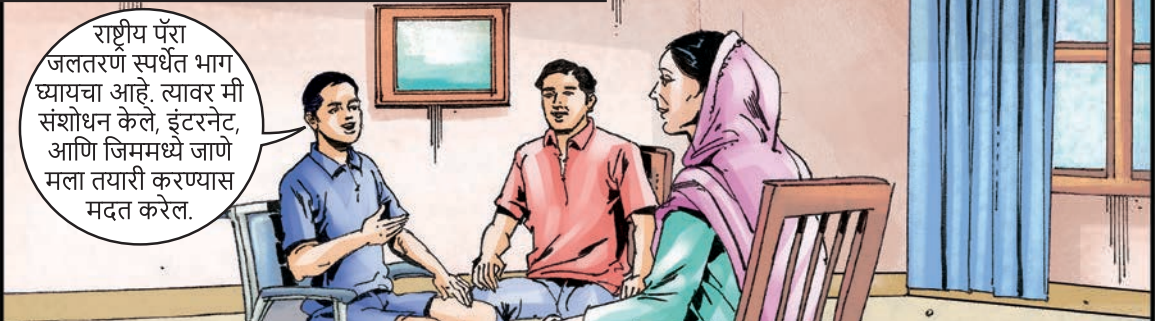
पुढच्याच वर्षी जिगरने जिल्हास्तरीय जलतरण स्पर्धेत आपल्या शाळेचे प्रतिनिधित्व केले.

जो मुलगा बसला आहे त्याच्या शरीराच्या 80% भागावर नियंत्रण नाही यावर तुमचा विश्वास बसतो का? तो सक्षम मुलांशी स्पर्धा करत आहे.

वयाच्या १४ व्या वर्षी जिगर खूप उत्साही आणि महत्वाकांक्षी होता.

राष्ट्रीय पॅरा जलतरण स्पर्धेत भाग घ्यायचा आहे. त्यावर मी संशोधन केले, इंटरनेट, आणि जिममध्ये जाणे मला तयारी करण्यास मदत करेल.

थोड्याच वेळात जिगरची दिनचर्या सुरु झाली. तो सकाळी पोहायचा, शाळेत जायचा, जिममध्ये सराव करायचा आणि मग पुन्हा पोहण्याच्या सरावासाठी जायचा.

२०१३ मध्ये त्याने १३ व्या राष्ट्रीय पॅरा जलतरण स्पर्धेत ब्राँझ आणि रौप्यपदके जिंकले

अभिनंदन, जिगर!

धन्यवाद, पण आता माझे स्वप्न आहे की चांदीचं सोन्यात रुपांतर करावं.

पुढच्याच वर्षी त्याने १४ व्या राष्ट्रीय पॅरा जलतरण स्पर्धेत गुजरातसाठी तीन सुवर्णपदके जिंकली.

२०१६ मध्ये त्याने समुद्रात पोहत स्वतःला आव्हान दिले.

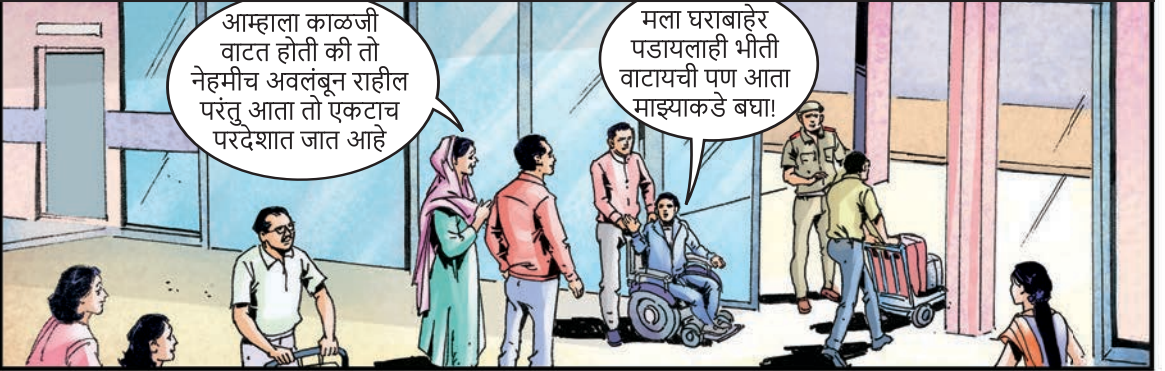
या प्रचंड लाटांसोबतही मी पोहत आहे. हे शक्य झाल्यास भारतासाठी पोहणेही शक्य आहे.

त्यामुळे आंतरराष्ट्रीय स्पर्धांमध्ये भारताचे प्रतिनिधित्व करण्याच्या स्वप्नाकडे त्याचा प्रवास सुरू झाला. त्याने कठोर सराव करण्यास सुरुवात केली आणि २०१७ मध्ये, आयडीएम * बर्लिन वर्ल्ड सीरिजमध्ये भारताचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी त्याची निवड झाली.

आम्हाला काळजी वाटत होती की तो नेहमीच अवलंबून राहील परंतु आता तो एकटाच परदेशात जात आहे

मला घराबाहेर पडायलाही भीती वाटायची पण आता माझ्याकडे बघा!

गेल्या काही वर्षांत जिगरने भारताचे दोनवेळा प्रतिनिधित्व केले आहे आणि आपल्या कर्तृत्वासाठी अनेक सुवर्णपदके जिंकली आहेत. मन की बातमध्ये त्यांचा उल्लेख करण्यात आला आणि त्यांनी एक प्रेरणादायी टेडएक्स टॉक मध्ये भाषण देखील दिले जिथे त्यांनी आपली कहाणी सामायिक केली.

मला आशा आहे की माझे जीवन दिव्यांग तरुणांना मोठी स्वप्ने पाहण्यासाठी आणि भारताचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी प्रेरित करेल.

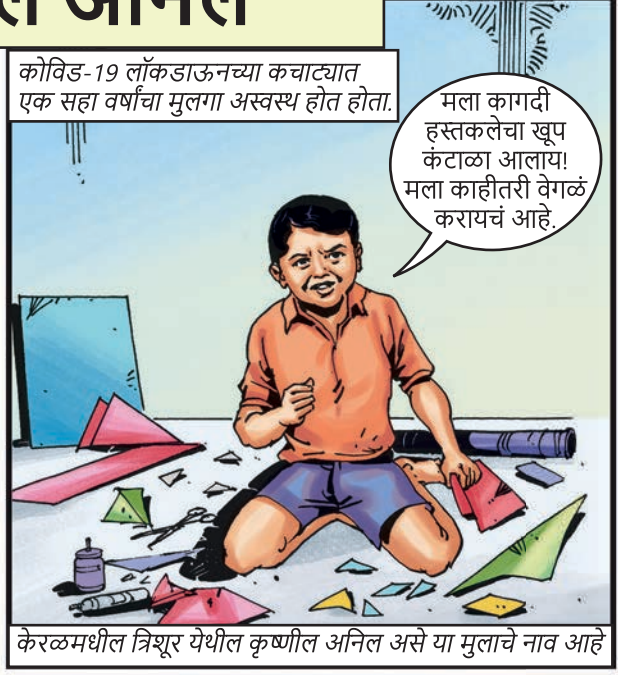
*आंतरराष्ट्रीय डॉयचे मिस्टरशाफ्टन, जर्मनीने आयोजित केलेली पॅरा जलतरण विश्व चॅम्पियनशिप.

कृष्णील अनिल

आजची मन की बात ही कथा एका तरुण मुलाची आहे ज्याने लॉकडाऊनच्या काळात आपल्या वेळेचा उपयोग नवीन कौशल्ये शिकण्यासाठी आणि रुबिक्स क्यूबमध्ये उत्कृष्ट होण्यासाठी केला. किंबहुना त्यांच्यापासून तो पोर्ट्रेट बनवतो.

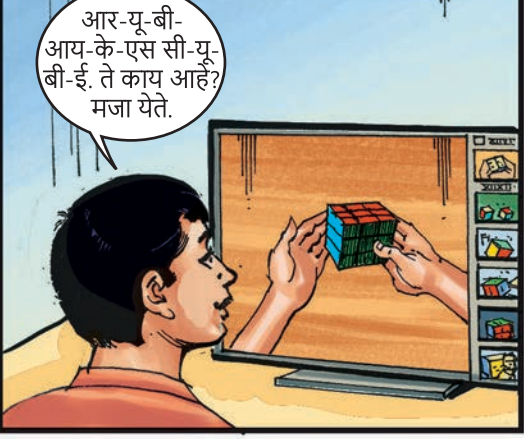

कोविड-19 लॉकडाऊनच्या कचाट्यात एक सहा वर्षांचा मुलगा अस्वस्थ होत होता.

मला कागदी हस्तकलेचा खूप कंटाळा आलाय! मला काहीतरी वेगळं करायचं आहे.

केरळमधील त्रिशूर येथील कृष्णील अनिल असे या मुलाचे नाव आहे

डिजिटल जनरेशनचा मुलगा असताना जेव्हा कृष्णील इंटरनेटवर उत्तरासाठी गेला होता -

आर-यू-बी-आय-के-एस सी-यू-बी-ई. ते काय आहे? मजा येते.

युट्यूब ट्यूटोरियल्स पाहून कृष्णील या रंगीबिरंगी घनाचे गूढ उलगडण्यासाठी निघाला.

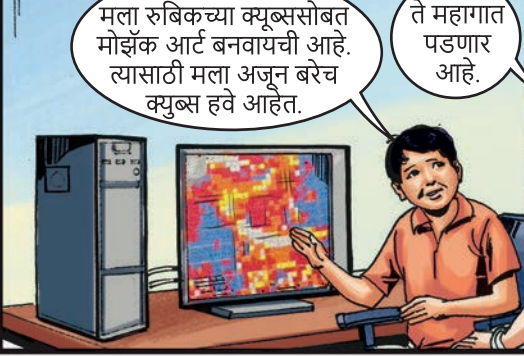

अम्मा*, आचा^, बघा! मी ते सोडवले.

ते झटपट होतं!

आमच्या मुलाकडे एक गिफ्ट आहे.

वेळ आणि सरावाने तो तीस सेकंदात क्यूब सोडवू शकला. मग तो मोठी स्वप्न पाहू लागला.

मला रुबिकच्या क्यूब्ससोबत मोझॅक आर्ट बनवायची आहे. त्यासाठी मला अजून बरेच क्यूब्स हवे आहेत.

ते महागात पडणार आहे.

हा छंद त्याला आनंद देतो. त्याला प्रोत्साहन देऊया.

* मल्याळम मध्ये आई
^ मल्याळम मध्ये वडील

देशांच्या झेंड्यांसारख्या साध्या नमुन्यांपासून सुरुवात...

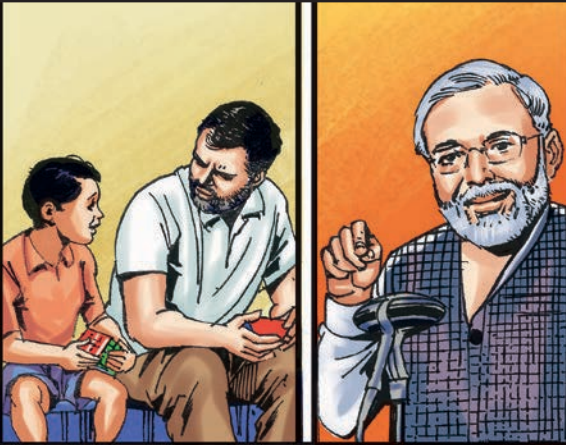
... कृष्णील लवकरच संपूर्ण मोझॅक पोर्ट्रेट बनवत होता.

त्याने आपल्या मित्रांची, शिक्षकांची आणि अगदी खेळाडू आणि चित्रपट कलाकारांची ही चित्रे बनवली आहेत.

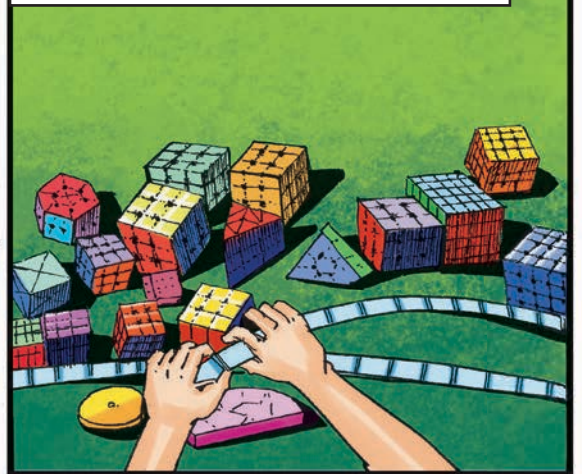

यातील काही व्यक्तींनी त्यांचे काम सोशल मीडियावर शेअर केले, ज्यामुळे त्यांना ओळख मिळाली.

कृष्णील यांनी राहुल गांधी आणि पंतप्रधान मोदी यांची मोझॅक पोर्ट्रेटही बनवली आहेत. राहुल गांधींनी त्याला भेट दिली आणि मन की बातमध्ये पंतप्रधान मोदींनी त्यांचा उल्लेख केला

3x3 रुबिक्स क्यूबमध्ये प्राविण्य मिळवल्यानंतर तो सर्व आकार आणि आकाराचे क्यूब्स सोडवायला शिकला.

'कृष्णील अनिल' या त्याच्या युट्यूब चॅनेलवर जवळपास २०० व्हिडिओ आहेत. यात त्याच्या मोझॅक पोर्ट्रेटचे टाइम-लॅप्स फुटेज, वेगवेगळ्या क्यूब्सचे व्हिडिओ पुनरावलोकन आणि इतरांना रुबिक्स क्यूब सोडविण्यास मदत करणारे ट्यूटोरियल्स आहेत.

आता नऊ वर्षांचा असलेला कृष्णील क्यूबिंग स्पर्धांमध्ये भाग घेतो आणि एक दिवस खेळाडू म्हणून चांगले स्थान मिळविण्याचे त्याचे ध्येय आहे.

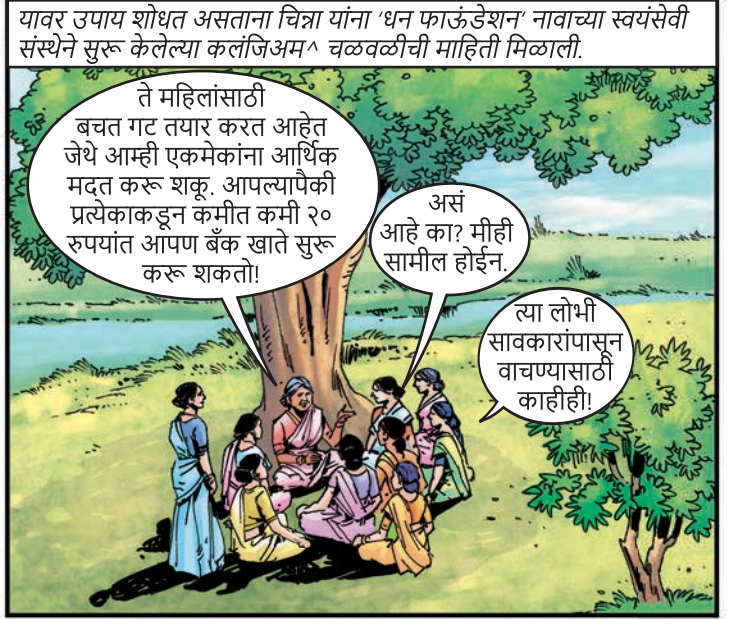
मदुराई चित्रा पिल्लई

मदुराई चित्रा पिल्लई ह्या शेतकरी आणि मजूर होत्या, त्यांच्यात विशेष प्रतिभा होती.

*तामिळनाडूमध्ये

[^] म्हणजे तामिळमध्ये 'धान्यभांडार' आणि 'समृद्धी' दोन्ही

चित्रा यांनी महिलांना शिक्षित करून गावोगावी या कार्यक्रमाची माहिती दिली.

गेल्या काही वर्षांपासून आम्ही हे करत आहोत. आपण आता इतरांवर अवलंबून राहिलेली नाही.

आपणही एक सुरू करायला हवं!

हो!

त्यांच्या अतुलनीय कामामुळे चित्रा कलंजिमच्या कार्यकारी समितीची सदस्य बनली.

तुमच्यामुळे अनेक महिला या चळवळीत सहभागी झाल्या आहेत आणि राज्यभरात आपले गट तयार केले आहेत.

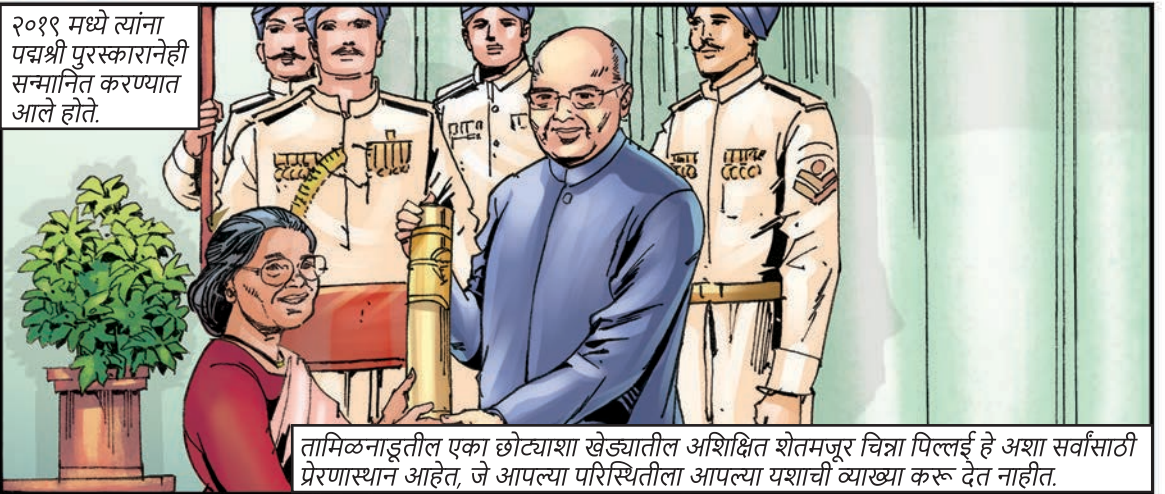
गेली अनेक दशके ही चळवळ तामिळनाडू, कर्नाटक, आंध्र प्रदेश आणि पुद्दुचेरीतील शेकडो गावांमध्ये पसरली आहे.

मायक्रोफायनान्स आणि कम्युनिटी बँकिंग क्षेत्रातील कामासाठी चित्रा पिल्लई यांना १९९९ मध्ये स्त्री शक्ती पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.

त्यांच्या या कथेने भारावून गेलेले तत्कालीन पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांनी त्यांच्या चरणांना आदराने स्पर्श केला.

२०१९ मध्ये त्यांना पद्मश्री पुरस्कारानेही सन्मानित करण्यात आले होते.

तामिळनाडूतील एका छोट्याशा खेड्यातील अशिक्षित शेतमजूर चित्रा पिल्लई हे अशा सर्वांसाठी प्रेरणास्थान आहेत, जे आपल्या परिस्थितीला आपल्या यशाची व्याख्या करू देत नाहीत.

मीरा शेनाय

श्रेयस, एवढ लक्ष देऊन काय वाचतोयस?

एकदम रोमांचक कथा आहे सोनला! धावत्या टेनमधून फेकले गेल्याने पाय गमावलेल्या अरुणिमा सिन्हा यांची ही गोष्ट आहे...

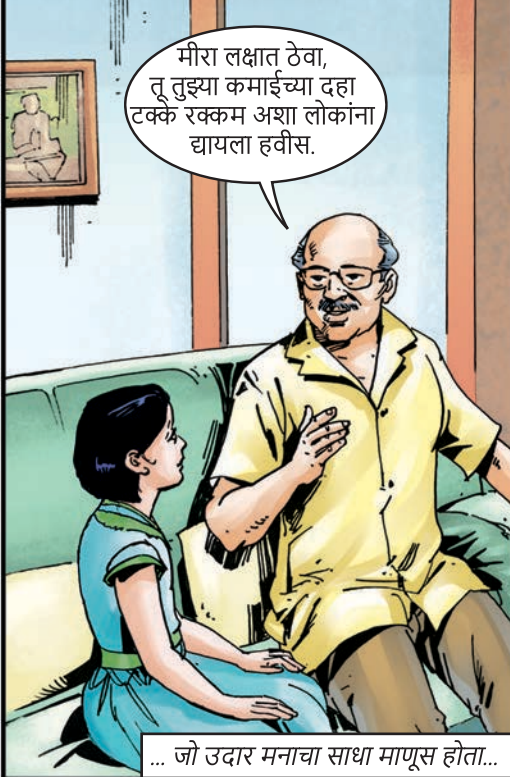

... तरीही तिने माऊंट एव्हरेस्ट सर केल!

अनेक दिव्यांगांनी जीवनात उत्तुंग कामगिरी केली आहे. मीरा शेनाय ही अशी व्यक्ती आहे जी दिव्यांगांना स्वतःची क्षमता ओळखण्यात मदत करते.

जेव्हा ती मोठी होत होती, तेव्हा मीरा शेनायला दोन लोक होते ज्यांनी तिला प्रेरणा दिली. तिचे आजोबा...

... आणि तिची आई, जी शेअर बाजारात काम करायला शिकली आणि आपला छोटसा वारसा आपल्या मुलींसाठी भरीव संपत्तीत बदलला.

मीरा लक्षात ठेवा, तू तुझ्या कमाईच्या दहा टक्के रक्कम अशा लोकांना द्यायला हवीस.

... जो उदार मनाचा साधा माणूस होता...

लग्नानंतर मी वैद्यकीय शिक्षण घेण्याची संधी गमावली. पण तुम्ही मुलींनी तुम्हाला जे करायचं आहे ते करायला हवं.

जेव्हा मीरा मोठी झाली तेव्हा तिला जाणवले की आपली आवड गरीब ग्रामीण तरुणांना भारताचे आत्मविश्वासी नागरिक बनविण्यात आहे.

शेतकरी असण्यात गैर काय आहे? मी आहे, तुझे आजोबा एक होते....

अगदी बरोबर! त्यामुळं आम्ही नेहमीच गरीब राहिलो आहोत.

त्यांना खेड्यापाड्यात गरिबी आणि भूक दिसते, तर चित्रपटांमध्ये त्यांना मोटारसायकल आणि चमकदार कपडे घेऊन शहरातील तरुण दाखवले जातात. त्यांना मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे अन्यथा ते चुकीची निवड करू शकतात.

मीराने २००५ मध्ये आंध्र प्रदेश सरकारसाठी भारतातील पहिले कौशल्य मिशन स्थापन केले. त्याला एम्प्लॉयमेंट जनरेशन अँड मार्केटिंग मिशन (ईजीएमएम) असे नाव देण्यात आले.

मीराला अडचणींचा सामना करावा लागला परंतु तिने कठोर परिश्रम केले आणि ईजीएमएम ला मोठे यश मिळाले. मग, एक दिवस -

या अहवालात म्हटले आहे की, जगातील ८०% अपंग तरुण विकसनशील देशांमध्ये आहेत. भारत।

अपंग तरुणांना नोकऱ्या मिळण्यास मदत करणाऱ्या चांगल्या कार्यक्रमाची गरज आहे. तुला काय वाटतं सुबोध?

हा एक महान विचार आहे.

मीरा यांचे पती डॉ. सुबोध शेणॉय हे प्रसिद्ध भौतिकशास्त्रज्ञ आहेत.

मला आधी अशा यशस्वी लोकांना भेटले पाहिजे ज्यांना अपंगत्व आहे.

दिव्यांग व्यक्तीला चांगली कामगिरी करण्यासाठी कशामुळे प्रेरणा मिळते याबद्दल मीरा खूप काही शिकली. हे एक प्रेरणादायी पुस्तक बनले - 'यू कॅन'.

त्यांनी 'यूथ 4जॉब्स'ची स्थापना केली आणि विविध प्रकारच्या अपंगलोकांसाठी कौशल्य कार्यक्रम सुरू केले. तिने घेतलेला हा खडतर रस्ता होता.

कर्णबधिर असलेल्या तुमच्या मुलाचे नाव काय?

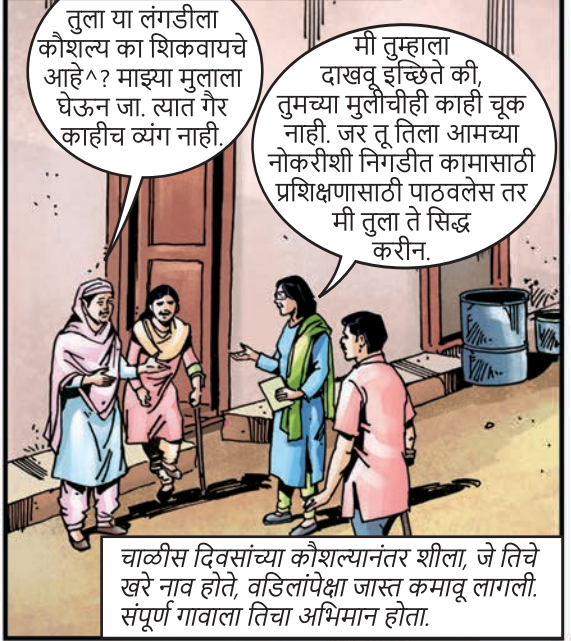
बेहेरा*.

नाही, त्याचं नाव काय?

कर्णबधिर असताना त्याला नावाची काय गरज आहे?

विशेषतः ग्रामीण भागातील लोकांना अपंग मुलांना ओळखीची गरज नाही, असे वाटत होते, हे दुःखद पण खरे आहे.

अपंगत्वाविषयीच्या मिथकांचा आणि जुन्या दृष्टिकोनाचा तिला सामना करावा लागला.

तुला या लंगडीला कौशल्य का शिकवायचे आहे^? माझ्या मुलाला घेऊन जा. त्यात गैर काहीच व्यंग नाही.

मी तुम्हाला दाखवू इच्छिते की, तुमच्या मुलीचीही काही चूक नाही. जर तू तिला आमच्या नोकरीशी निगडित कामासाठी प्रशिक्षणासाठी पाठवलेस तर मी तुला ते सिद्ध करीन.

चाळीस दिवसांच्या कौशल्यानंतर शीला, जे तिचे खरे नाव होते, वडिलांपेक्षा जास्त कमावू लागली. संपूर्ण गावाला तिचा अभिमान होता.

मीरा यांनी 'स्वराज एबिलिटी' या अपंगांसाठी अपंगांनी चाचणी घेतलेल्या एआय** टिगर प्लॅटफॉर्मची निर्मिती केली.

मला हे सांगताना अभिमान वाटतो की स्वराज एबिलिटी हे आग्नेय आशियातील असे सर्वात मोठे व्यासपीठ आहे. हे असे आहे जे कोणतीही अपंग व्यक्ती कौशल्ये आणि नोकरी शोधण्यासाठी सहजपणे वापरू शकते.

मीराला तिच्या अभूतपूर्व कार्यासाठी अनेक पुरस्कार मिळाले आहेत. त्यामध्ये एनसीपीईडीपी-शेल हेलन केलर पुरस्कार, राष्ट्रीय अपंग सक्षमीकरण पुरस्कार यांचा समावेश आहे.

... एमआयटीचा समावेश आणि इनोव्हेशन चॅलेंज, आणि हार्वर्ड बिझनेस केस स्टडी देखील आहे.

मीराचा सर्व तरुणांसाठी एक संदेश आहे.

नेचर वॉक करताना तुम्हाला वेगवेगळ्या प्रकारची फुले, अनेक रंगांची पाने दिसतात आणि तुम्ही म्हणता, "निसर्ग किती सुंदर आहे!" लोकांमधील मतभेदही आपण समजून घेतले पाहिजेत. आपण वेगवेगळ्या क्षमता, भिन्न संस्कृती आणि भिन्न धर्म घेऊन आलो आहोत. निसर्गाकडून शिका आणि विचार करा, "आपण सर्व किती सुंदर आहोत!"

*बहिरा
** आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स

रिंगफामी यंग

प्रत्येक वेळी मी इथे सफरचंदाची झाडे लावली की ती थोडी वाढतात पण कधीच फळे येत नाहीत.

कदाचित दिल्लीच्या वातावरणात त्यांची वाढ होऊ शकत नाही.

अनेक ठिकाणी सफरचंद पिकतात. फक्त योग्य तंत्राचा वापर करावा लागेल. मी तुम्हाला रिंगफामी आणि एंजल या जोडप्याबद्दल सांगतो, ज्यांनी अशा ठिकाणी सफरचंद पिकवले जिथे ते वाढणे अशक्य मानले जात होते.

मणिपूरमधील उखरूल येथील एरोनॉटिकल इंजिनियर रिंगफामी यंग यांनाही शेतीची आवड होती. २०१९ मध्ये -

एंजल, ईशान्य परिषदेला आपल्या भागातील लोकांना सफरचंद लागवडीचे प्रशिक्षण द्यायचे आहे. त्यासाठी ते हिमाचल प्रदेशात प्रशिक्षण कार्यक्रम* आयोजित करत आहेत.

सफरचंद? उखरूलमध्ये सफरचंद पिकत नाही.

एंजल ही त्याची पत्नी होती आणि तिला शेतीतही तितकीच आवड होती.

अगदी बरोबर! त्यामुळे ते काय बोलतात ते मला जाऊन बघायचे आहे.

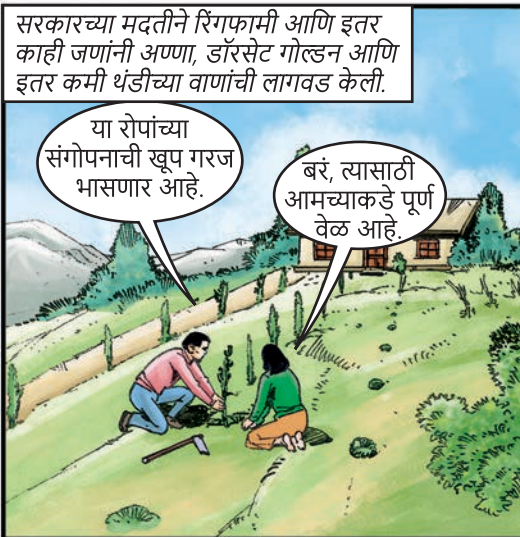
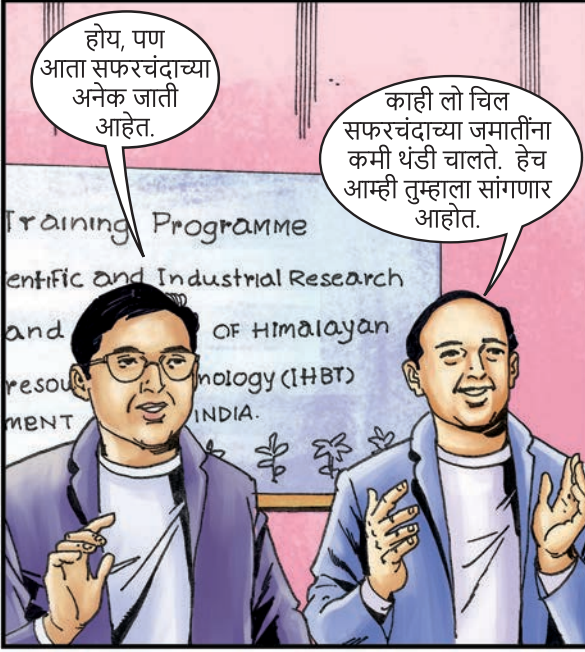

कुतूहलापोटी, रिंगफामी आणि इतर काही जण प्रशिक्षणात सहभागी झाले होते.

सफरचंद वाढण्यासाठी थंड तापमानाची आवश्यकता असते. मला खात्री आहे की आपल्याला माहित आहे की आमचा प्रदेश सफरचंदासाठी खूप उबदार आहे।

* कौन्सिल ऑफ सायंटिफिक अँड इंडस्ट्रियल रिसर्च (सीएसआयआर) आणि इन्स्टिट्यूट ऑफ हिमालयन बायोरिसोर्स टेक्नॉलॉजी (आयएचबीटी) यांचा संयुक्त कार्यक्रम

... आणि बहरली. २०२१ मध्ये -

पहिल्याच वर्षी त्यांनी सुमारे २०० किलो सफरचंदांचे उत्पादन घेतले!

सेलिब्रेशन करण्यासाठी, रिंगफामीने आपला बहुतेक माल त्याच्या मित्र आणि कुटुंबात वाटला.

'मन की बात' मध्ये रिंगफामी यांचा उल्लेख करण्यात आला होती आणि मुख्यमंत्री एन. बिरेन सिंह यांनीही त्याचे कौतुक केले होते.

त्याला आर्थिक बक्षीसही मिळाले.

या पैशातून आपण आपल्या सफरचंदाच्या लागवडीचा विस्तार करू शकतो.

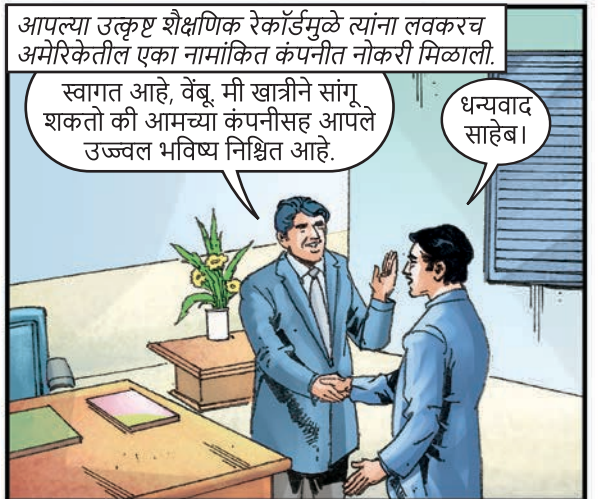
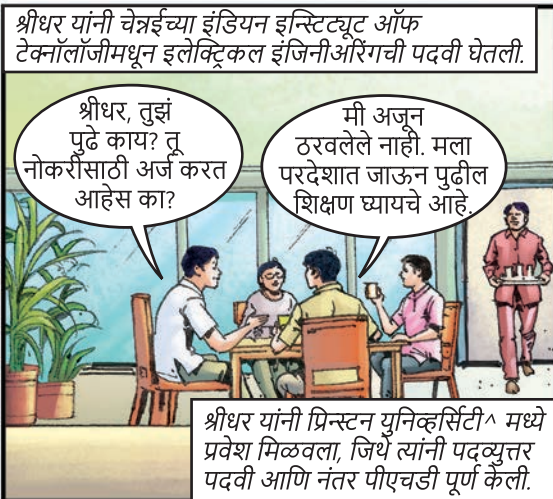
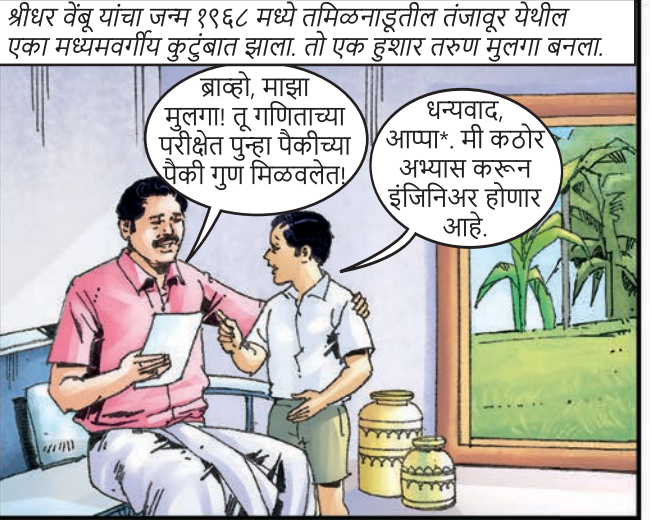
उखरूलमध्ये कोल्ड स्टोरेज आणि फूड प्रोसेसिंग सुविधांची ही गरज भासणार आहे. त्याचा आम्हाला आणि इतर शेतकऱ्यांना फायदा होईल. त्यानंतर आमची उत्पादने अधिक शेल्व लाइफ घेतील आणि बाजारात पोहोचू शकतील.

मणिपूरला स्वतःच्या घरगुती सफरचंदांचा अभिमान बाळगता यावा यासाठी रिंगफामी आता इतर शेतकऱ्यांना सफरचंद लागवडीचे प्रशिक्षण देणार आहे.

श्रीधर वेंबू

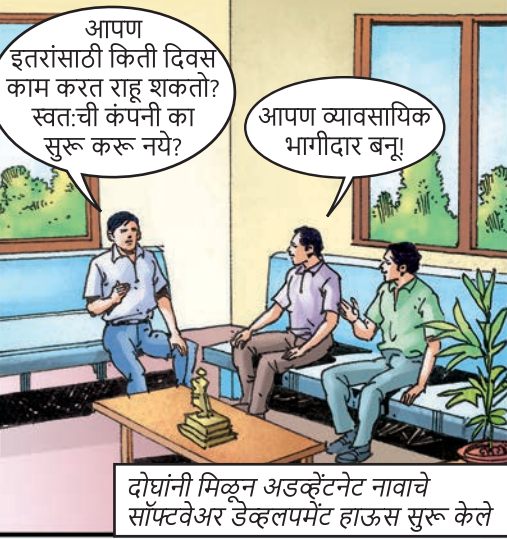

*वडील

[^]न्यू जर्सी, यूएसए मधील एक प्रतिष्ठित विद्यापीठ.

श्रीधर यांनीही उद्योजकतेची वृत्ती जोपासली. १९९६ मध्ये -

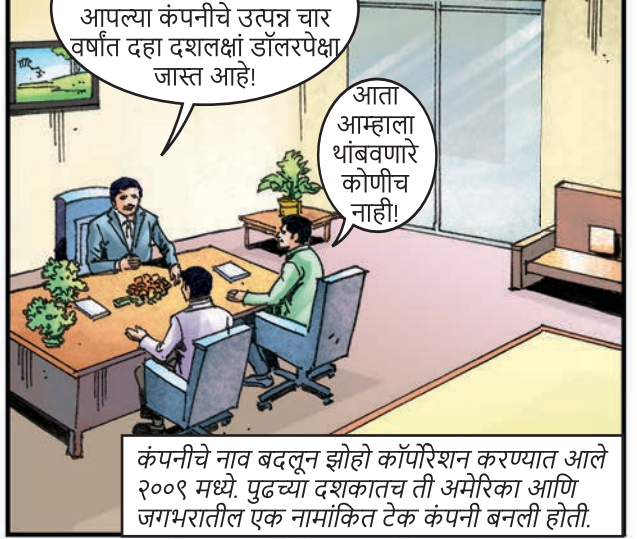

आपण इतरांसाठी किती दिवस काम करत राहू शकतो? स्वतःची कंपनी का सुरू करू नये?

आपण व्यावसायिक भागीदार बनू!

दोघांनी मिळून अडव्हेंटनेट नावाचे सॉफ्टवेअर डेव्हलपमेंट हाऊस सुरू केले

श्रीधर आणि त्यांच्या कुटुंबियांचे आयुष्य प्रगतीपथावर होते.

आपल्या कंपनीचे उत्पन्न चार वर्षांत दहा दशलक्षां डॉलरपेक्षा जास्त आहे!

आता आम्हाला थांबवणारे कोणीच नाही!

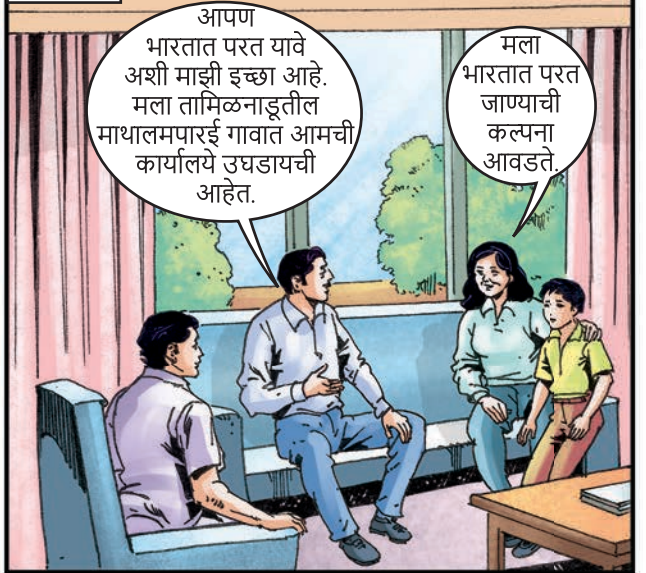
कंपनीचे नाव बदलून झोहो कॉर्पोरेशन करण्यात आले २००९ मध्ये. पुढच्या दशकातच ती अमेरिका आणि जगभरातील एक नामांकित टेक कंपनी बनली होती.

मात्र, व्यवसाय आणि नफ्यापेक्षा वेंबूच्या मनात महत्त्वाच्या गोष्टी होत्या.

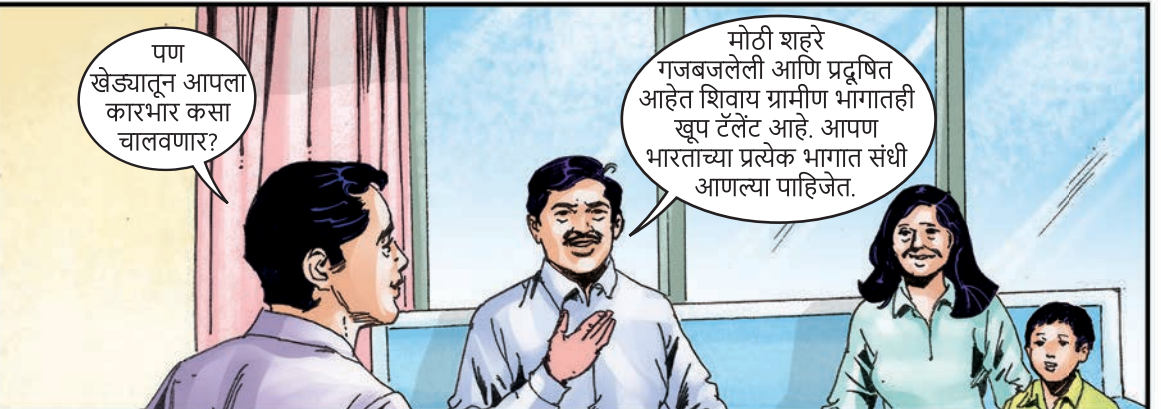
जर मी स्वतःच्या देशाला मदत करू शकत नाही तर या सर्व यशात काय अर्थ आहे? मला परत जावं लागेल. मी माझ्या संसाधनांचा वापर रोजगार निर्मितीसाठी केला पाहिजे आणि सॉफ्टवेअर क्षेत्रात भारताला स्वयंपूर्ण बनविण्यात मदत केली पाहिजे.

लवकरच-

आपण भारतात परत यावे अशी माझी इच्छा आहे. मला तामिळनाडूतील माथालमपारई गावात आमची कार्यालये उघडायची आहेत.

मला भारतात परत जाण्याची कल्पना आवडते.

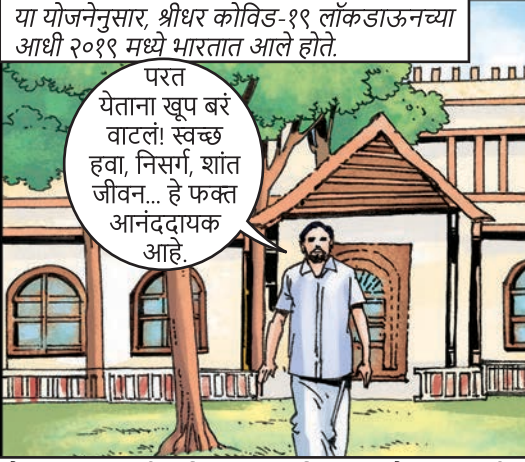
पण खेड्यातून आपला कारभार कसा चालवणार?

मोठी शहरे गजबजलेली आणि प्रदूषित आहेत शिवाय ग्रामीण भागातही खूप टॅलेंट आहे. आपण भारताच्या प्रत्येक भागात संधी आणल्या पाहिजेत.

या योजनेनुसार, श्रीधर कोविड-१९ लॉकडाऊनच्या आधी २०१९ मध्ये भारतात आले होते.

परत येताना खूप बरे वाटलं! स्वच्छ हवा, निसर्ग, शांत जीवन... हे फक्त आनंददायक आहे.

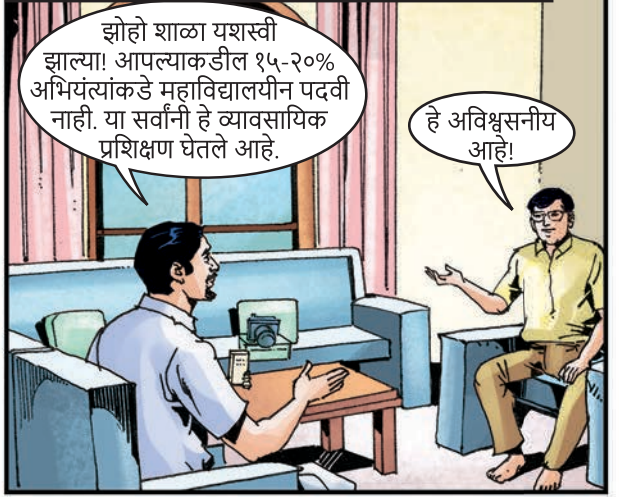

तेव्हापासून त्यांनी तामिळनाडू आणि आंध्र प्रदेशच्या ग्रामीण भागात कार्यालये उघडली असून ५०० हून अधिक लोकांना रोजगार उपलब्ध करून दिला आहे. अशी अनेक कार्यालये इतर गावांमध्येही सुरू करण्याचा त्यांचा मानस आहे.

ग्रामीण युवकांना सक्षम करण्यासाठी श्रीधर यांनी गावोगावी झोहो स्कूलही सुरू केले आहेत. या शाळांमध्ये व्यावसायिक सॉफ्टवेअर डेव्हलपमेंटचे शिक्षण दिले जाते.

झोहो शाळा यशस्वी झाल्या! आपल्याकडील १५-२०% अभियंत्यांकडे महाविद्यालयीन पदवी नाही. या सर्वांनी हे व्यावसायिक प्रशिक्षण घेतले आहे.

हे अविश्वसनीय आहे!

पुढे काय, श्रीधर जी?

ग्रामीण भागातील अधिकाधिक लोकांना रोजगार देण्याची आणि अधिक कार्यालये उघडण्याची माझी इच्छा आहे. खेड्यापाड्यातील मुलांना मोफत प्राथमिक शिक्षण मिळावे यासाठी मी शिष्यवृत्ती सुरू करणार आहे.

अभिनंदन सर!

त्याच वर्षी त्यांची भारतीय राष्ट्रीय सुरक्षा मंडळावर ही नियुक्ती झाली.

आज श्रीधर यांची संपत्ती अंदाजे ३.८ अब्ज डॉलर* इतकी आहे. इतके यशस्वी असूनही ते साधे जीवन जगतात आणि आपल्या कार्यासाठी समर्पित आहेत.

अजून बराच पल्ला गाठायचा आहे. कामाला नुकतीच सुरुवात झाली आहे!

*30,000 कोटीहून अधिक

वेदांगी कुलकर्णी

तुमच्यापैकी किती जण रोज सायकलवरून शाळेत जातात?

मी, सर.

मी पण।

मी पण.

आज मी तुम्हाला वेदांगी कुलकर्णी नावाच्या एका तरुणीबद्दल सांगणार आहे, जी जगभरात सायकल चालवणारी सर्वात तरुण महिला ठरली.

वेदांगी कुलकर्णी साहसावर वाढली. मोठी झाल्यावर तिने जेवढा वेळ घराबाहेर घालवला, तितकाच वेळ ती घराबाहेर घालवत असे.

वयाच्या सतराव्या वर्षी वेदांगी ने आई-वडिलांच्या पाठिंब्याने हिमालय सायकल चालवण्याचा निर्णय घेतला.

अडीच आठवडे आणि ७६७ किलोमीटरनंतर वेदांगी मनाली ते श्रीनगर सायकलवरून निघाली होती.

वाह, ही चांगली चढाई होती.

दृश्य किती सुंदर आहे!

माहितीपत्रकानुसार, ती कोणत्याही दूरमध्ये सामील होण्यासाठी खूप लहान आहे.

आम्ही गाडीने पाठलाग करू. हे सुरक्षित आहे परंतु तरीही तिला स्वतंत्र वाटेल.

हम्म, मी पुढे कुठे जाऊ?

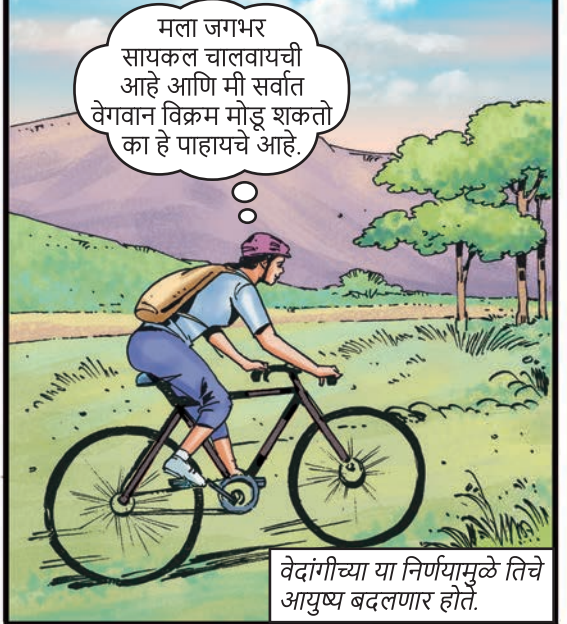
शालेय शिक्षण संपल्यानंतर ती स्पोर्ट्स मॅनेजमेंटचे शिक्षण घेण्यासाठी इंग्लंडला गेली. तिथली माणसं, ठिकाणं, संस्कृती - हे सगळं वेगळं आणि विचलित करणारं होतं.

मी इथे मैत्री करू का? मी कसे फिट बसू?

एक गोष्ट कायम राहिली ती म्हणजे तिचं निसर्गाबद्दलचे प्रेम.

वेदांगी मोकळ्या आकाशाखाली सायकल चालवत असताना तिची चिंता ओसरली. तिला मोकळं वाटलं.

मला जगभर सायकल चालवायची आहे आणि मी सर्वात वेगवान विक्रम मोडू शकतो का हे पाहायचे आहे.

वेदांगीच्या या निर्णयामुळे तिचे आयुष्य बदलणार होतं.

कॉलेजचं काम करत असतानाच तिने पूर्वीपेक्षा जास्त मेहनत घ्यायला सुरुवात केली.

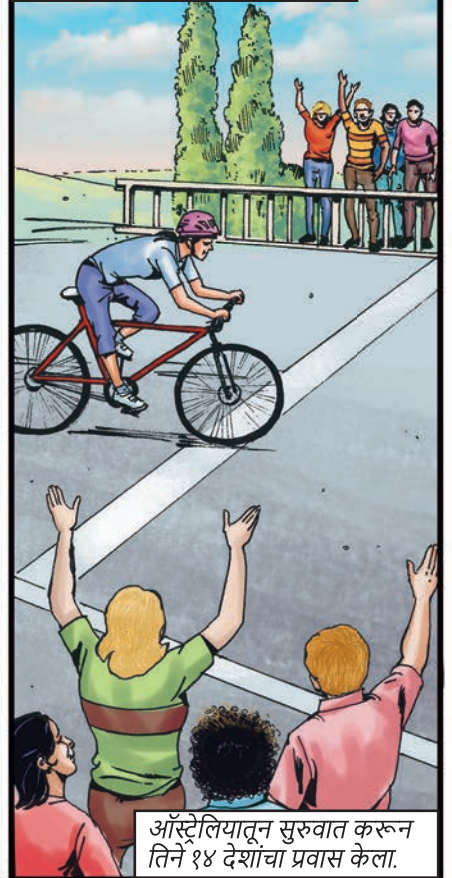
यशस्वी होण्यासाठी मला शारीरिक आणि मानसिक स्वरूपात असणे आवश्यक आहे.

मार्गाचे नकाशे तयार करण्यात आले, कागदपत्रांची सोडवणूक करण्यात आली आणि मोहिमेसाठी नवीन सायकल तयार करण्यात आली.

तो परिपूर्ण आहे! मी त्याचं नाव कॅपुचिनो ठेवेन.

१७ जुलै २०१८ रोजी वेदांगी निघाली.

ऑस्ट्रेलियातून सुरुवात करून तिने १४ देशांचा प्रवास केला.

कॅनडातील प्रिझली अस्वलापासून थोडक्यात बचावल्यापासून...

... आणि स्पेनमध्ये चाकूचा धाक दाखवून लुटले जाणे...

... रशियातील कडाक्याच्या बर्फात तळ ठोकण्यासाठी...

... हा सोपा रस्ता नव्हता.

परंतु अनेक अर्थानी ते फायदेशीर ठरले. तिने नवे मित्र बनवले...

... तिच्या क्षमतेबद्दल आत्मविश्वास वाढला...

... आणि वाटेत तिचा २० वा वाढदिवस साजरा केला.

२४ डिसेंबर २०१८ रोजी वेदांगी ऑस्ट्रेलियात परतली.

हे साध्य करणारी ती सर्वात जलद महिला नव्हती, जसे तिने ठरवले होते, परंतु ती सर्वात लहान होती.

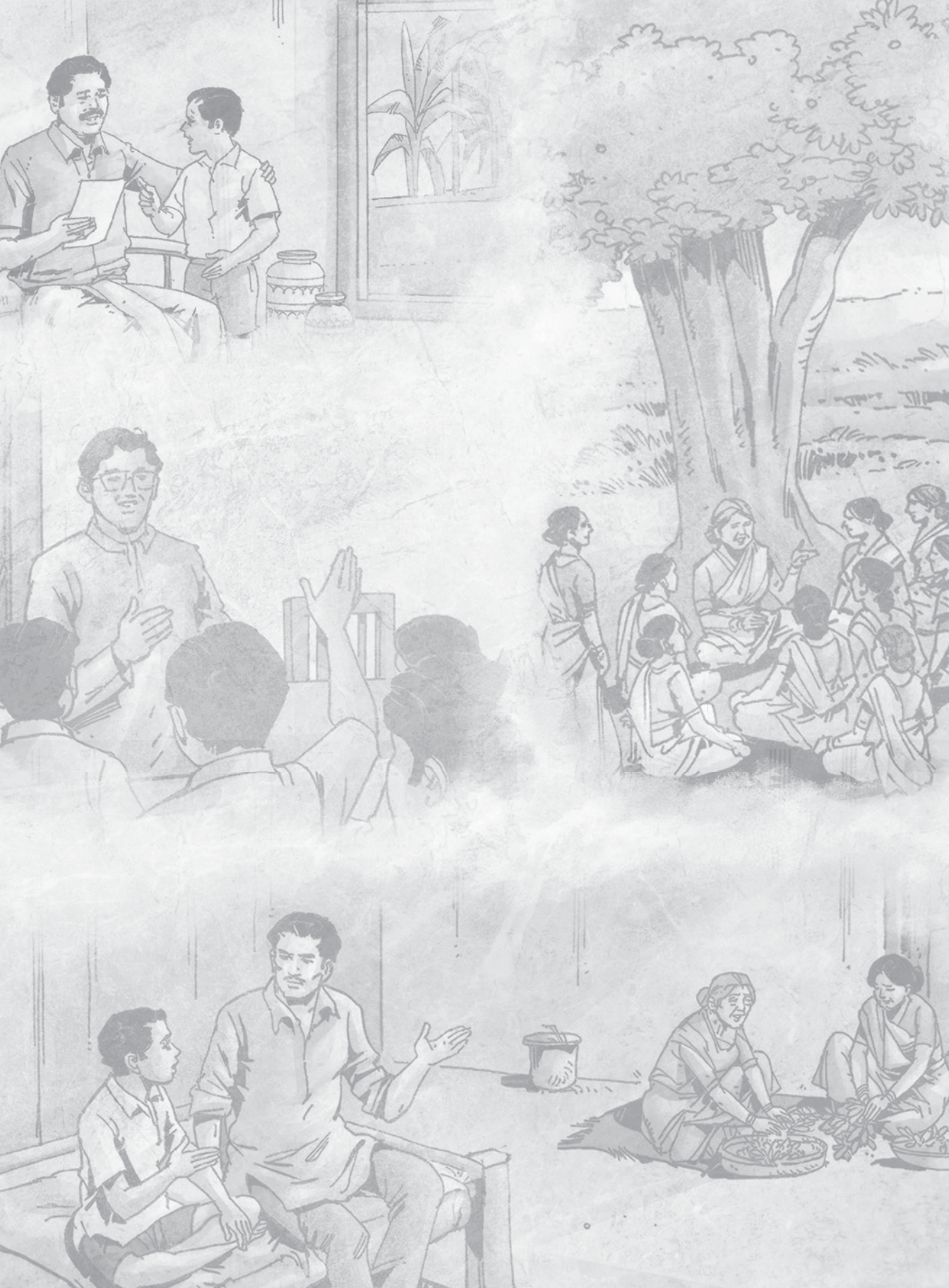
२०२३ मध्ये वेदांगी लेह-मनाली हायवे सायकल चालवणारी सर्वात जलद महिला ठरली होती. आता ती तिचे अनुभव सांगते.

सहनशीलता ही मनाची स्थिती आहे हे सायकलिंगने मला शिकवले आहे.

इतरलोकांना स्वतःच्या साहसी प्रवासासाठी मदत करण्यासाठी तिने 'द ऍडव्हेचर शोड' नावाची मोहीम व्यवस्थापन कंपनी सुरू केली.

मन की बात

खंड ९

ज्यांनी मन लावून घेतले त्यांच्यासाठी काहीही अशक्य नाही. अपंगत्व असो, गरिबी असो, शिक्षण असो वा संसाधनांची कमतरता असो, लोकांनी स्वतःला आणि इतरांना आपले ध्येय साध्य करण्यासाठी मोठ्या अडथळ्यांवर मात केली आहे.

'मन की बात'चा नववा खंड देशभरातील अशा लोकांविषयी आहे, ज्यांची जिद्द आणि जिद्द त्यांच्यासमोरील आव्हानांपेक्षा जास्त होती.

वयाच्या २० व्या वर्षी जगात सर्वात जलद सायकल चालवणारी महिला ठरलेल्या वेदांगी कुलकर्णीपासून ते उगवणे अशक्य मानल्या जाणाऱ्या प्रदेशात सफरचंद पिकवणाऱ्या रिंगफामी आणि एंजल यंग आणि त्यांच्यासारख्या ग्रामीण महिलांना आर्थिकदृष्ट्या स्वावलंबी होण्यासाठी कम्युनिटी बँकिंग ग्रुप सुरू करणाऱ्या मदुराई चित्रा पिल्लई. इच्छाशक्ती असेल तर काहीही शक्य आहे, याचा पुरावा या कथा आहेत.

₹99

www.amarchitrakatha.com
ISBN 978-93-6127-954-6

9 789361 279546